

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izahaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gid., za pol leta 1 gid. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravljenstvu v dijaškem semenjaču (Knabenseminar). — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodaja knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisni se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 5 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Nacijonalna banka nasproti kmetom in manjšim obrtnikom.

Konservativni poslanci z narodnimi slovenskimi vred [Tirolec plem. Zallinger, knezi Liechtensteini pa Tonkli, Klun in naš g. dr. Vošnjak] so te dni vlado vprašali oziroma jej naročevali, naj v nacijonalno banko pa tudi v bogate hranilnice (šparkase) dregne, da bodo rajše pa tudi za manjše obresti gruntnim posestnikom in manjšim obrtnikom denarjev izposojevale, kakor do sedaj. Poslanci so tukaj zopet pravo zadeli. Dnes hočemo to razkazivati z ozirom na bogato nacijonalno banko.

Nacijonalna banka je najbogatejši denarstveni zavod v Avstriji, to pa vsled velikanskih predprav, katerih je dobila pred drugimi. Ona na primer sme izdajati bankovce: desetake, stotake itd. Vsako leto znašajo dobitki veliko milijonov. Jene delnice so najboljše in toraj zvečinoma v židovskih rokah. Ona baranta z menjicami (Wechsel), daje posojila na hiše in zemljišča. Toda pri tej reči prezira naše dežele pred ogerskimi in zanemarja in zaničuje gruntne posestnike in manjše obrtnike. Tem daja le malo posojil ali celo nobenih. Številke nam to do jasna svedočijo.

Lani je namreč nacijonalna banka pri nas (zapadne Avstriji) imela samo v menjicah prometa za 458 milijonov goldinarjev. Poprek najmanjša menjica je veljala 1366 fl. Tolikih menjic navadni obrtnik in kmet ne podpisuje, kar dokazuje, da nacijonalna banka sploh na menje premožne ljudi niti ozira ne jemlje.

Francoska nacijonalna banka ravna celo drugače. Ona je lani mnogo menjic oddala po 40 — 400 fl. Naša bogata nacijonalna banka pa ima denarjev le za bogataše, ki potem denar na drobno razposujejo proti velikim obrestim in se potem mastijo s tujimi penazi.

Na hiše in posestva izposojuje nacijonalna banka čedalje menje penez, lani samo 95 milijonov.

No, in od teh pride na izhodno Avstrijo (ogerske in hrvatske dežele) 61 milijonov, na Gališko in Bukovinsko 21 milijonov, na spodnje Avstrijsko, največ na palače Dunajske, 7 milijonov, na vse druge dežele, to je na Česko, Moravsko, Šlezijo, gornje Avstrijsko, Salzburg, Predarlško, Štajersko, Koroško, Krajnsko, Goriško, Primorsko, Istrijo, Dalmacijo pa samo 4 milijoni, na Tirolsko pa celo in čisto nič.

Manjšim posestnikom je lani posodila nacijonalna banka 5.851.860 fl. Vendar od teh penez dobili so ogerski kmetovalci 5.205.879 fl., a naši samo 645.981 fl. Iz povedanega je toraj jasno, da nacijonalna banka zanemarja gruntne posestnike in manjše obrtnike sploh, a posebno še naše razvenogerske kmetovalce.

To ni samo naduta brezobzirnost, ampak naravnost velika krivica. Kajti jene bankovce moramo vsi državljani avstrijski prejemati in tako vsi pripomagamo, da se ona bogati. Nacijonalna banka dobila je mnogih predprav, da bi ustrezala z denarnim prometom vsem, a ne samo Magjarom, Judom, Poljakom, Dunajskim hišnim posestnikom in oderuhom. Skrajni čas je uže bil, da so poslanci pehnoli v to sršenovo gnezdo. Nacijonalna banka je mnogo kriva, zakaj razne hranilnice pri nas previsokih obrestij (činžev) tirjajo. O tej reči pa prihodnjič!

Poročilo šolskega (naučnega) odseka o peticijah za vpeljavo slovenskega učnega jezika.

II. Slovenski jezik jemal se je dosihmal prav malo v ozir na srednjih šolah in učiteljskih v deželah, kjer bivajo Slovenci.

1. Kar zadeva srednje šole, rabi se slovenščina v jako omejenem obsegu za poučne namene in to večinoma le po ministerskem ukazu dne 20. septembra 1873 št. 8172. Ta ukaz določuje za nadgimnazijo v Ljubljani*) poleg osmih razredov

*) Koncem šolskega leta 1880—1881 bilo je na tem zavodu 453 dijakov slovenskega in 132 nemškega matriškega jezika.

z nemškimi učnim jezikom za podgimnazijo paralelko deloma s slovenskim učnim jezikom. In sicer se v I. b. razredu razen geografije in matematike učé vsi predmeti slovenski; v II. b. razredu je še pri nemščini in v drugem polletju za naravoslovje nemščina učni jezik. V razredu III. b. se poučujejo razen krščanskega nauka in slovenščine vsi predmeti v nemškem jeziku, isto tako tudi v paralelkah in pri dijacih, ki gredo iz paralelek naprej; za učence, ki stopijo v razred I. a, je slovenščina, tudi ako jim je materin jezik, le fakultativna. Na nadgimnaziji v Rudolfovem*) poučuje se v slovenščini krščanski nauk v prvih štirih razredih, dalje latinščina v I. in II. razredu in slovenski jezik v vseh razredih. Sicer je ves pouk nemški. Na nepopolnej podgimnaziji v Kranji**), ki je zdaj dvarazredna in se baš razširjava, je ista uredba, kakor v Rudolfovem. Na nadgimnaziji v Gorici (na katerej bilo je koncem šolskega leta 1880—1881 47 nemških, 125 italijanskih, 164 slovenskih učencev) nemški je ves pouk, iznimši slovenščino in italijanščino in veronauk v I. in II. razredu spodnje gimnazije. Na nadgimnazijah v Celji in Mariboru in na višjej realki v Ljubljani rabi slovenščina kot učni jezik jedino le pri slovenskem jeziku, kateri je obligaten za slovenske dijake.

Ako primerjamo tu navedene faktične razmere kakoršne so na omenjenih učiliščih, z resolucijo, skleneno l. 1880 po zbornici poslancev, nahajamo takoj znaten razloček. Ne da bi v tej zadevi navajal vse posameznosti, naj kot vzgled omenjam naslednje: Navedena resolucija je, ker hoče vpeljati slovenski učni jezik le po razmeri sočih učnih sredstev, sestavljena z vso previdnostjo in ne more se jej očitati prebrzega priganjanja. No, tiskana je na pr. in potrjena (aprobirana) slovenska učna knjiga za geografijo (Jesenkova) in vendar se poučuje na slovenskih paralelkah v Ljubljani, kjer se s slovenščino razmeroma ravna še najbolj rahlo, geografija uže počenshi od I. razreda v nemškem jeziku. Dalje je aprobirana učna knjiga za botaniko (Pokorny, priredopis rastlinstva s podobami, poslovenjen po Tušekcu, Prag 1872); a botanika se nikjer ne poučuje v slovenščini. Na gimnazijah v Celji in Mariboru (kjer je Slovencev blizu polovica vsega števila) ne pripušča se slovenščini niti toliko, kolikor na gimnazijah v Kranjskej. Na gimnaziji v Gorici sta sicer v I. in II. razredu dve paralelki — namreč A. oddelek za Italijane in Nemce, B. oddelek za Slovence***) — pouk je izvzemši veronauk in dotični materni jezik skozi in skozi nemški, akoravno bi bilo brez dvombe prikladno, z ozirom na veleod-

važno število slovenskih in italijanskih učencev, da se v pošteveh jemljeta gori omenjeno jako veljavno mnenje deželnega zbora goriškega in gori tudi uže omenjena peticija deželnega odbora goriškega.

Res se je sicer naznanilo šolskemu odseku, da je c. k. naučno ministerstvo pred kratkim stavilo prašanje deželnemu šolskemu svetu v Kranjskej, bi se li in kako mogel razširiti poučni obseg slovenskemu jeziku. Kakor se kaže, to prašanje nij imelo posledka. A razširjenje poučnega obsega slovenskemu jeziku ne le v Kranjskej, ampak tudi v Goriškej in v Spodnji Štajerskej mora se smatrati v smislu l. 1880 v zbornici poslancev sklenene resolucije nujno potrebno.

(Konec prib.)

Gospodarske stvari.

Kaj je boljše sladko ali skisano smetano v puter mestih.

Skoraj večji del naših gospodinj misli, da je dosti boljše kisló, kakor pa sladko smetano mestih. Pravijo, da se iz kisle mnogo več putra naredi kakor iz jednake množine sladke smetane. In to je tudi resnica. Ali iz sladke smetane izmedeni puter je dosti boljši od onega iz kisle. Kar se toraj na večini zgubi, to se pa na dobroti pridobi.

Vsled kisanja narejajo se iz mlečnega sladkorja razne kvasne snovi, ktere so dobroti putrovej zelo na škodo. Znano je, da smetana, ki je dalje časa na kakem toplem kraju stala, dobi duh po potu, (od tako imenovane putrove kisline). To je tudi ravno tista kislina, ki nastane, kedar puter ožoltne in ki ga potem več ali manj neužitnega napravlja.

Ko ta kislina v smetavi nastane, se sirovina v podobi majhnih snežink iz smetane izločuje, kar se ravno pri sirjenji ali kisanji mleka godi. Pri medenji se toraj znameniti del te sirovine med puter zamede in ravno ta sirovina je vzrok, da se puter kmalu razkrajja in da se ne drži dolgo v dobrem stanu.

Najbolj navadni puter je namreč smez iz putrove maščobe in pa iz drugih tvarin. Dober puter mara kolikor največ maščobe, drugih snovij pa kolikor mogoče malo. Po medenji kisle smetane se pa mnogo brezmaštnih rečij v puter podela in tako boče tudi jasno, odkod da pride, da se iz kisle smetane več putra naredi. Samo po sebi je pa umevno, da je treba gledati, da se kolikor mogoče čist, zlahten in trpežen puter izmede. Kdor le na veliko gleda, ta lahko več naredi, ker se putru malovredne druge snovi lahko primedejo.

Kolikor kislejša tedaj smetana, toliko tudi več putra. Zato pa ravno medenje kisle smetane ni nasvetovano. Tukaj še omenjamo, da bi se zelo

*) Koncem šolskega leta 1880—1881. 163 Slovencev, 8 Nemcev.

**) 66 Slovencev, 1 Nemeec.

***) Koncem šolskega leta 1880—81 bilo je v I. A. 29 italijanskih, 12 nemških in I. B. 30 slovenskih učencev, v II. A. 26 italijanskih, 4 nemški, v II. B. 39 slovenskih učencev.